

Nr 30.

Av herr **Olsson, Oscar, m. fl.**, om anslag till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid yrkesbetonade högre folkskolor m. m.

1930 års riksdag anvisade ett extra förslagsanslag av 200,000 kronor till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda skolor för yrkesutbildning med heldagsundervisning och en sammanhängande kurs av minst fem månaders längd, vilket anslag av 1931 års riksdag förnyades att gälla budgetåret 1931/32. Vid sistnämnda riksdag förnyades i riksdagens andra kammare av herr Bertil Mogård m. fl. en motion om höjning av det för ovannämnda ändamål av Kungl. Maj:t äskade anslagsbeloppet till 300,000 kronor, samtidigt som ändrade grunder för utgående av stipendierna föreslogos. Dessutom påyrkade motionärerna, att skyndsamt utredning måtte verkställas beträffande behovet och möjligheterna av en utvidgning av yrkesbildningsanstalterna, varvid hänsyn särskilt borde tagas till förefintlig ungdomsarbetslöshet.

Statsutskottet ansåg sig emellertid ej kunna förorda, att ifrågavarande stipendiebelopp, vilka fastställts så nyligen som år 1929, redan vid sistnämnda riksdag skulle undergå förändring. Ej heller biträdde utskottet det i motionen framställda utredningskravet. Till statsutskottets utlåtande i i ärendet fogade emellertid herr Olof Olsson m. fl. en reservation, vari yrkades, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta skyndsamt verkställa utredning rörande utvägarna att med hänsyn till den förefintliga arbetslösheten bland ungdomen för densamma underlätta förvärvandet av yrkesutbildning, ävensom för riksdagen framlägga berörda utredning och det förslag, vartill densamma kunde giva anledning. Av undertecknad Oscar Olsson m. fl. påyrkades desslikes, att till utskottets motivering borde göras följande tillägg:

»Till kommunala och enskilda anstalter för yrkesutbildning böra i detta hänseende också sådana yrkesbetonade högre folkskolor räknas, som meddela en med dessa anstalter fullt jämbördig undervisning i yrkesutbildning åt elever på samma åldersstadium. Utskottet håller före, att elever vid sådana yrkesbetonade högre folkskolor också böra, efter Kungl. Maj:ts prövning kunna komma i åtnjutande av dessa stipendier, utan hinder av att dessa skolor gå under annat namn än övriga anstalter för yrkesutbildning.»

Vid motionens behandling i kamrarna anslöt sig första kammaren till de båda reservationerna, då däremot andra kammaren biträdde endast reservanternas yrkande på utredning. På grund härav har Kungl. Maj:t låtit verkställa den begärda utredningen.

Däremot har intet förslag framlagts till årets riksdag för utvidgande av de snäva gränserna för erhållande av understöd till att omfatta skolpliktsfria medellösa elever vid samtliga skolor, som meddela verklig yrkeskunskap och yrkesfärdighet. Sedan förra årets riksdag ha dock förhållandena på arbetsmarknaden ytterligare försämrats, och allt större skaror av landets ungdom ha tvingats till sysslolöshet. Ett avsevärt större antal ungdomar än vad nu är fallet borde erhålla möjlighet att fortsätta sin utbildning i något yrke, samtidigt som antalet arbetslösa i motsvarande grad minskades.

Något hållbart skäl att utestänga elever vid yrkesbestämda högre folkskolor från rätt att söka och erhålla understöd ur det av riksdagen beviljade anslaget kan inte uppletas.

En jämförelse med hänsyn till fackämnenas ställning å respektive timplaner mellan å ena sidan yrkesbestämda högre folkskolorna och å andra sidan en del sådana andra läroanstalter, vilka rubricerats såsom yrkesskolor och vilkas elever kunna komma i åtnjutande av statsstipendier, visar, att de förstnämnda skolorna såsom yrkesskolor betraktade mycket väl kunna hävda sin ställning. De flesta yrkesbestämda högre folkskolor äro nämligen tre- eller fyraåriga och ha vanligen en årlig lästid av nio månader. Ett betydande antal veckotimmar ägnas därvid åt ren yrkesundervisning. Följande översikt visar timtalet för olika fackämnen vid en del yrkesbestämda högre folkskolor för handelsyrket samt för de ettåriga handelskolorna:

Antal veckotimmar.

	Handelskolor med ettårskurser i genomsnitt	Stockholms högre folkskola 4-årig	Örebro högre folkskola 3- eller 4-årig	(Fifeborgs högre folkskola 3-årig	Malmö högre folkskola 3-årig	Norrköpings högre folkskola 3-årig	Uddevalla högre folkskola 3-årig	Västerås högre folkskola 3-årig	Östersunds högre folkskola 3-årig	Hälsingborgs högre folkskola 2-årig
Bokföring	11	¹⁾ 14		13	14	17	14	15	14	11
kontorsarbete,	6	10	15	7	6	13	6	6	5	4
handelslära										
Stenografi,										
maskinskrivning										

¹⁾ Handelsundervisningen förlagd till de 3 första klasserna.

Beträffande de fackliga ämnena, som normalt kunna ifrågakomma på en handelsinriktad skola av förevarande slag, visar det sig sålunda, att de högre folkskolorna ha att uppvisa ett något högre timtal än handelsskolorna med ettårskurser. Att de förstnämnda läroanstalterna, vilka kunna stödja sin yrkesundervisning på ett säkrare teoretiskt underlag än t. ex. ett- och tvååriga yrkesskolor för handel, måste anses fullt likvärdiga med dessa, torde vara klart.

I de yrkesbestämda högre folkskolorna med huslig utbildning äro ofta 20 veckotimmar eller mer anslagna åt hushållsgöromål, hushållslära och hemvård. I ett fall (Norrköping) äro andra och tredje läsåret nästan uteslutande ägnade åt fackundervisning. Ämnet kvinnlig slöjd har i allmänhet 12 à 14 veckotimmar.

Fackämnenas ställning i yrkesbestämda högre folkskolor för teknisk utbildning är likaledes stark. Under en treårig kurs ägnas i dessa läroanstalter i genomsnitt 45 veckotimmar åt denna ämnesgrupp. Då enligt av riksdagen givna bestämmelser understöd kan tillerkännas mindre bemedlade elever, som deltaga i yrkeskurs av blott fem månaders längd, borde därför rättvisligen även lärjunge vid yrkesbestämd högre folkskola erhålla liknande förmån.

Endast ett ringa fåtal av den yrkesbestämda högre folkskolans elever övergå efter avslutad lärokurs till andra utbildningsanstalter. Under normal arbetstillgång har det nämligen varit relativt lätt för dessa ungdomar att erhålla god anställning. 1927 års skolsakkunniga hava verkställt en undersökning i avsikt att utröna, huruvida de från de yrkesbestämda högre folkskolorna avgångna eleverna i förvärvsarbetet haft direkt nytta av sina i skolan förvärvade kunskaper och färdigheter. Av nämnda undersökning framgick, att 58,6 % av de 4,102 lärjungarna, som ingivit uppgifter, ägnat sig åt yrken eller sysselsättningar, för vilka skolan avsett att direkt förbereda, medan 15,7 % förklarat sig inom annat förvärvsområde hava haft direkt nytta av den erhållna undervisningen. Endast 9,5 % ansåg sig ej hava haft direkt nytta av skolans speciella yrkesundervisning. För de elever, vilka med oavslutad kurs nödgas avgå från skolan, ställa sig emellertid dessa siffror synnerligen ogynnsamma.

Under nu rådande svåra ekonomiska förhållanden nödgas dock många av de yrkesbestämda högre folkskolornas elever till följd av medellöshet avbryta skolgången. I genomsnitt torde avgången vid slutet av andra skolåret uppgå till över en tredjedel av antalet lärjungar i motsvarande årsklass. Högre folkskolornas elever tillhöra nämligen oftast sådana hem, vilka till följd av medellöshet ej ha möjlighet att bereda barnen en dyrare utbildning. Men även en två- eller treårig kurs i högre folkskolan medför kännbara utgifter för sådana familjer. Undervisningen är visserligen avgiftsfri, men skolgången medför likväl avsevärda utgifter för böcker, skolmaterieell och kläder m. m.

Skolorna själva kunna ej nämnvärt hjälpa behövande elever, då de i allmänhet sakna fonder för dylik hjälpverksamhet. Genom enskild välgörenhet ha visserligen någon gång medellösa elever satts i stånd att fullborda en påbörjad utbildning, men under nuvarande depressionstider kan naturligt nog icke ens sådant understöd påräknas.

Av det redan sagda torde otvetydigt framgå:

att den i de yrkesbestämda högre folkskolorna meddelade yrkesutbildningen är fullt jämbördig med den i de med elevstipendier gynnade yrkes-skolornas;

att eleverna i de yrkesbestämda högre folkskolorna äro i lika stort behov av stipendier för fullföljande av sin utbildning som eleverna i de övriga yrkesskolorna.

Det är två bestämmelser av rent formell för att inte säga formalistisk natur, som hindra eleverna vid de yrkesbestämda högre folkskolorna att komma i åtnjutande av samma rätt till stipendier, som medgivits eleverna vid de övriga yrkesskolorna på samma nivå:

att de heta folkskolor;

att de därför sortera under skolöverstyrelsens folkskoleavdelning i stället för under dess yrkesskoleavdelning.

Det är helt otänkbart, att riksdagen vid sitt beslut 1930 att anvisa anslag till dessa understöd lagt sådana rent formalistiska synpunkter på frågan. En av motionärerna, på vars förslag riksdagen fattade sitt beslut, förklarade också i debatten i första kammaren vid föregående års riksdag, att säkert inte han och troligen inte heller medmotionären avsett att utestänga eleverna vid de yrkesbestämda högre folkskolorna med lika god undervisning som de yrkesskolor, vilkas elever kommit i åtnjutande av förmånen. Det skulle också ha varit mer än underligt, om riksdagen i uttrycket »skolor för yrkesundervisning» velat lägga in en så snäv tolkning, att den uteslutit rikets alla yrkesbestämda högre folkskolor till förmån för bl. a. privata skolor, vilka äro verkliga affärsföretag och ledas som sådana samt i vissa fall meddela en undervisning, som inte når upp till samma nivå som den yrkesbestämda högre folkskolans.

Garantierna för att inte de yrkesbestämda högre folkskolorna skola få några fördelar framför övriga yrkesskolor ifråga om statsstipendier torde vinnas genom bestämmelser, att stipendium inte får utgå till skolpliktig — alltså vanligen blott till elever i tredje och fjärde klassen — och att kommun, som önskar komma i åtnjutande av statsstipendier för sina elever, skall hålla sin högre folkskola öppen även för elever från annat skoldistrikt mot terminsavgift, som inte är högre än vid enskild stipendieberättigad yrkesskola i skoldistriktet eller länet.

Antalet yrkesbestämda högre folkskolor i landet är i förhållande till stipendieberättigade skolor inte högre än att vid bifall till denna motion inte större förhöjning än 75,000 kronor torde vara behöflig utöver det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet.

På grund av vad sålunda anförts hemställa vi,

att riksdagen måtte besluta att, vid anvisande av det extra förslagsanslaget till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda skolor för yrkesutbildning med heldagsundervisning och om sammanhängande kurs av minst fem månaders längd, till sådana skolor också hänföra de yrkesbetonade högre folkskolor, som meddela en med ifrågavarande skolor fullt jämbördig under-

visning i yrkesutbildning åt elever på samma åldersstadium;

samt att höja det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet med 75,000 kronor till 275,000 kronor.

Stockholm i januari 1932.

Oscar Olsson.

Gustav Möller.

Sigfrid Hansson.

Edwin Berling.

N. S. Norling.
